



Денешна Македонија е остаток од една далеку-далеку поголема историска целина, од која многу до премногу соседите ја разграбале од тој геополитички и етнокултурен простор, но, сполај му на Бога, нешто останало колку да ни се спомнува името, историјата, славата, жилавоста...

Издавачката дејност во Македонија се престројува кога можеби ние, Македонците, се движиме бавно, успорено. Причините за тоа не се само субјективни. Сè уште робуваме на инерции, а уште повеќе на провинцијални слепила.

Македонците се стекнавме со прва државна-федеративна автономија. Бевме една од шесте републики на таквата државно-федеративна заедница (СФРЈ). Го нема веќе тоа здружено јадро, обединето во борба против фашистичките окупатори. Егзистираше тој државен организам неполни пет децении и - се растури. Го нагриза ли некоја црвојадина

ЛЕГИТИМНИОТ

■ Разговорот го водеше:
Милева ЛАЗОВА



☀ Гане Тодоровски, една од еминентните личности во македонската култура, која со своето творештво остави значителен белег кај поголем дијапазон генерации. Вие сте писател, академик...

ТОДОРОВСКИ: Точно тоа сум. И Гане, по име, и Тодоровски по презиме, и писател по вокација и по определба при изборот на животната професија, и академик - по членство во МАНУ. 76 години сум Гане Тодоровски, 60 години писател, академик веќе 8 години. Уште продуцирам. Годинава ќе се претставам со две три книги. Во вид слободна парафраза на познатата древна поговорка би рекол: "Пишувам, значи постојам".

☀ Според Вас, каква би била Вашата анализа на македонското творештво до колку би го поделиле на периоди пред и по распаѓањето на поранешна Југославија, при што ќе ги посочите и авторите кои оставиле свој печат на нашата литература?

ТОДОРОВСКИ: Се чини, во вашето прашање клучна синтагма е македонското творештво. Широк е овој поим и во него може добрата намера да смести многу што. Добро, не е лошо тоа широко отворање пред сеопфатен поим. Рожба на творечки занеси, импулси, напори, акции и посегања е Република Македонија. Таа е остаток од една далеку-далеку поголема историска целина. Многу до премногу разграбале од тој геополитички и етнокултурен простор соседите, но, сполај му на Бога, нешто останало колку да ни се спомнува името, историјата, славата, жилавоста... Оваа и ваква (каква што е денес) Македонија е буквално едно компромисно резиме на мошне сложен државно-национален поим; резиме, затоа што е здрав и цврст резон на една историска бидувачка, и компромисен, затоа што и прифаќањето на биолошкиот минимум предвидува облик на постоење.

Се распадна поранешна Југославија, државна заедница, која постоеше како федеративна држава на повеќе нации и народносни групи. Во таа Југославија - федерална, социјалистичка, Титова, ние

одвнатре, ли пак силни надворешни оневозможувања му го прекратија животот, не е ни битно да се коментира. Битно е дека ја нема Југославија. За жал! Не е мојава размисла никаков ла-

Не е мојава размисла никаков ла-

Проблемот околу името, се чини, е наша огромна и неправилна грешка - не смееме да прифатиме дијалог на таква тема. Врз тие јалови, битпазарски по суштина празни муабети и сметки, не смееше, ама баш ни најкуса минутка да ѝ се издвои на оваа тема... Излеговме не само недокрстени, туку и безимени, анонимни, кримогени, шугави и глупави. Бесмислица. Нон сенс... Зло, големо та најголемо зло е да се остави некој друг, да го речеме најблаго натрапник, да дојде и да ти прави ред во куќата! Натрапништво, што друго? Од лошо, по-лошо!...

мент или носталгија по нешто што го нема, неповратно што заминало во блиско историско минато! Напротив, со здрав расудок и нерасколебливи резони бев на страната на тие што ја посакуваа независноста на Македонија, како повисока развојна етапа во нејзиниот државно-политички напредок. Но, знам и верувам, дека зближувањето е прогресивен процес одошто секое сепаирање и атомизирање на општествата и се надевам дека, кога-тогаш, повторно ќе треба да се отвориме едни кон други. Човештвото мине низ фази на развиток, кога национализмите, како силувита временска стихија ги разурнаа сите постојани брани и насипи на експерименталните општествени системи (предни, социјалистички, пробни) во име на проверка на смислата за опстанок пред многуте неизвесности кои го потискаат новото време.

Вивна во тој период творештвото во Македонија, се размножија институти на национално препознавање и сестран напредок. Се ослободи една латентна творечка енергија. Македонија се здоби

со одредена историска физиономија. Имиња нема да спомнувам... Дobar дел од нив не се меѓу живите. Мене ми е особено драго што имав можност да бидам учесник во тие процеси низ кои Македонија воскресна од сопствената пепел.

☀ Издавачката дејност во Македонија се наоѓа на работ на опстојувањето...?

ТОДОРОВСКИ: Не би се согласил со таквото видување, иако е интонирано како прашање. Издавачката дејност во Македонија се престојува. Во тој забрзан процес на престојување, можеби ние, Македонците, се движиме бавно, успорено. Причините за тоа не се само субјективни. Сè уште робуваме на инерции, а уште повеќе на провинцијални слепила.

☀ Кон што моментно е насочена Вашата творечка преокупација?

ТОДОРОВСКИ: Ех, не е убаво да кажувам дека ме подвитува некој замор,

него имам однос на цврст респект. Одлично е упатен во нашата културна проблематика и мериторно се носи со тешкотиите на државен интервент во состојба на криза (не само материјална). Не е точно дека во Република Македонија ретко се одделуваат средства за културата. Можеби, подобро би било ако се рече дека тие средства се недоволни? Но...

☀ Вие сте дел од Македонската академија на науките и уметностите. Колку сте задоволни од оваа врвна институција?

ТОДОРОВСКИ: МАНУ старее. Бавно се подмладува. Не умее да изнаоѓа иновации. Тлее во некои старомодни облици на јавна афирмација. Државно-политичката доминанта не успева да изнајде потребно време за да ѝ припомгне во конечното физиомирање и во материјалната припомош. МАНУ се бара себе си, сè уште. Се чини потребно ѝ е да прими посилни дози за лекување на детските болести во својот развиток.

ЕВРОПСКИ ЗУЛУМ САМИ ГО ДОВИКУВАМЕ



па, нема да ми прилега да го ставам акцентот врз горкозаустени исповеди - тешко оди, не оди, не се може понатаму... Еден сум од декларираните поретки македонски оптимисти. Не ми е блиско екскламативното разочарување. Но, како еден од мошне продуктивните автори во нашиот етнокултурен простор, сознавам дека и гаснежот е логика. Не се одложува зајдисонцето и кај поамбициозните творци.

☀ Во Република Македонија ретко се одделуваат средства за културата, а токму културното наследство е обележјето на еден народ. Што очекувате и што очекувате од министерот за култура Благоја Стефановски?

ТОДОРОВСКИ: Актуелниот министер за култура на Република Македонија, Благоја Стефановски е проверен носител на интензивна културна акција. За

☀ Како граѓанин и интелектуалец како ги доживеавте распаѓањето на СФРЈ, создавањето на самостојна Македонија, неуспешниот атентат на нашиот прв претседател, воениот конфликт во 2001 година, паѓањето на "кингерт", референдумот 2004 година...

ТОДОРОВСКИ: Како што претходно кажав, не бев од оние коишто лесно го преболеа распаѓањето на Југославија. Создавањето независна македонска држава ми се чинеше дека е една голема историска правда. Сметав и сметам дека на Македонија ѝ е потребен временски период низ кој ќе може да ја сети сладогорката на независноста... Оневозможувањата на непрепознати интервенти во текот на првите години од независното живеење, се разбира, ми создава тешки трауми. Иако сè тоа не беше замотано во неразгатливи мистерии, го

боледував и го боледувам како крајна некоректност на оние кои тоа си дозволуваат да го чинат. За жал, тие оневозможувања на македонската задоцнета независност продолжуваат. Наше е да успееме да го издржиме сè тоа.

☀ Дијалогот, односно проблемот околу името на Македонија кој го имаме со Грција веќе со години ја потресува македонската јавност. Грчката офанзива не запира, во последно време дури е уште пожестока. Според Вас, каков епилог ќе имаме?

ТОДОРОВСКИ: Проблемот околу името, се чини, е наша огромна и неправлива грешка - не смеете да прифатиме дијалог на таква тема. Врз тие јалови, битпазарски по суштина празни муабети и сметки, не смееше, ама баш ни најкуса минутка да ѝ се издвои на оваа тема. Не ми е јасно кој ли ѓавол ни го испи умот, па, се согласивме за дијалог на неприкоснована тема? Ни се случи недозволена конфузија, излезе дека сме недокрстен народ. Жив срам е оваа семакедонска невоветност. Апсурд над апсурдите! За ова треба да се запали среде убавиот и нов плоштад "Македонија" во Скопје и Уставот на Македонија и Рамковниот договор од 2001 година и сите документи во кои се спомнува Македонија. Излеговме не само недокрстени, туку и безимени, анонимни, кримогени, шугави и глупави. Бесмислица. Нон сенс. Неморална категорија, пазарлак нечуен и невиден и неслучаен и невозможен дури и за грешниот почеток на XXI век.

☀ Господине Тодоровски, Вие бевте амбасадор на Македонија во Москва. Кога ја вршевте оваа функција и какво е Вашето искуство како македонски амбасадор?

ТОДОРОВСКИ: Во Руската Федерација бев прв амбасадор на Република Македонија. Тоа е временскиот период сместен меѓу јули 1994 и декември 1998 година. Како на трње ми мина овој долг период. Нашата дипломатија во тој период беше една огромна импровизација. Не е ни добро ни пожелно да се фрлаат дрвја и камења по овој мошне сериозен и деликатен сектор на меѓудржавната комуникација. За жал, некои тоа денес го чинат, некои ексдипломати (од различни рангови). Не е тоа само неукост или лутина недозволена за јавна пројава. Тоа е недостиг на национално воспитание, плус проблематичен коефициент на интелигенција. Нашите врски со Русија слабеат. Зошто и како се знае: по вина на двете страни - не сме ѝ во видно поле, нам тие не ни се авто-



МАНУ старее. Бавно се подмладува. Не умее да изнаоѓа иновации. Тлее во некои старомодни облици на јавна афирмација... МАНУ се бара себе си, сè уште. Се чини потребно ѝ е да прими посилни дози за лекување на детските болести во својот развојок...

ментирани ментори, ниту патетични заштитници. Тоа е тоа.

☀ Со години веќе низ Македонија постојано се расштетуваат некакви "светски експерти". Какво е Вашето гледиште во однос на нивните "мисии" во Македонија?

ТОДОРОВСКИ: Зло, големо та најголемо зло е да се остави некој друг, да го речеме најблаго натрапник, да дојде и да ти прави ред во куќата! Натрапништво, што друго? Од лошо, полошо! За жал, овој легитимен европски зулум сами го довикуваме, го каниме, налик на онаа иронија со која идеологот на македонската преродба, кон средината на XIX век - Димитрија Миладинов, ги ко-

ментираше со Езоповски јазик состојбите тогаш: "Ела зло, бидејќи без тебе ќе е позло!" Знај, нема на светот никаде и никогаш само добрина. Има и злости. Нам ни е потребно да ја изнајдеме точката на рамнотежа меѓу злото и добрината, за да се регулира и едното и другото. Под претекст дека ќе нè воведат како рамноправници во некоја привилегирана европска дружба (ќе нè заортчат божемити во звучни категории на некаков цивилизациски стандард), нас нè разграбуваат погрозно од најгрозните минати времиња. Наше е да издржиме. И да си шепотиме, како што нè учеле старите умници од претходните генерации: "Не ни е криво што нè лажат, криво ни е што мислат дека им веруваме!".